

Παρέμβαση του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας

της Φιλοσοφικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

στον Εθνικό Διάλογο για την Παιδεία σχετικά με την «Αρχική εκπαίδευση και επιμόρφωση εκπαιδευτικών»

Με το κείμενο αυτό, το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών επιθυμεί να παρέμβει στη συζήτηση που διεξάγεται για την «Αρχική εκπαίδευση και επιμόρφωση εκπαιδευτικών» (Κείμενο της 5ης Μαρτίου 2016, http://dialogos.minedu.gov.gr/wp-content/uploads/2016/03/arxiki_ekpaideysi_kai_epimorfosi_ekpkwn.pdf, τ.π. 18/4/2016), στο ευρύτερο πλαίσιο του εθνικού διαλόγου για την παιδεία, κομίζοντας τη δική του εμπειρία ως προς τη ρύθμιση του ζητήματος της παιδαγωγικής και διδακτικής επάρκειας των αποφοίτων του και καταθέτοντας έναν σχετικό προβληματισμό γύρω από την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Κίνητρα γι' αυτή την παρέμβαση αποτέλεσαν, αφενός, το συστηματικό ενδιαφέρον του Τμήματος για τα επιστημονικά και επαγγελματικά εφόδια που προσφέρει στους φοιτητές και τις φοιτήτριές του, αφετέρου, η ενημέρωση της Επιτροπής Διαλόγου γύρω από την προσφορά παιδαγωγικής και διδακτικής επάρκειας στους/στις πτυχιούχους του Τμήματος. Η ενημέρωση αυτή θεωρήθηκε απαραίτητη, καθώς, είτε από παράβλεψη είτε από άγνοια, η καθιέρωση της παροχής παιδαγωγικής επάρκειας στο Τμήμα μας από το 2013 δεν καταγράφεται και, συνεπώς, δε λαμβάνεται υπόψη στη χαρτογράφηση του τοπίου της παιδαγωγικής και διδακτικής προετοιμασίας των μελλοντικών εκπαιδευτικών, η οποία επιχειρείται στο κείμενο της επιτροπής, μολονότι αφορά ένα από τα μεγαλύτερα Τμήματα Φιλοσοφικών Σχολών στη χώρα, από το οποίο προέρχεται σημαντικός αριθμός δυνητικών εκπαιδευτικών.

Το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, ήδη από το 2010, έθεσε το ζήτημα της παιδαγωγικής και διδακτικής επάρκειας των αποφοίτων του στις προτεραιότητές του και κινήθηκε συστηματικά για την προσαρμογή του στη σχετική νομοθεσία. Σήμερα αποτελεί ένα από τα πρώτα Τμήματα ΑΕΙ της χώρας που έχουν εξασφαλίσει την παιδαγωγική και διδακτική επάρκεια από το πτυχίο του για το σύνολο των αποφοίτων του, ενώ επιπλέον συμμετέχει, όπως και τα Τμήματα Φιλοσοφίας-Παιδαγωγικής-Ψυχολογίας και Φιλολογίας του ΕΚΠΑ, στο ειδικό πρόγραμμα «Πιστοποιητικό Παιδαγωγικής και Διδακτικής Επάρκειας» της Φιλοσοφικής Σχολής, το οποίο εγκαινιάστηκε κατά το ακαδημαϊκό έτος 2014-2015. Το 2014 το Τμήμα εξασφάλισε την παιδαγωγική και διδακτική επάρκεια από το πτυχίο του Τμήματος για τους αποφοίτους του, οι οποίοι έχουν εισαχθεί από το ακαδημαϊκό έτος 2013-2014 και στο εξής.¹ Μετά τη δημοσίευση του Ν. 4186/2013, με απόφασή του της 4ης Συνέλευσης της 13.03.2014, το Τμήμα προέβη σε αναμόρφωση του προγράμματος σπουδών του, ώστε να υπάρξει προσαρμογή στο νέο νομικό πλαίσιο, σύμφωνα με το οποίο για την εξασφάλιση της παιδαγωγικής και διδακτικής κατάρτισης προϋπόθεση αποτελεί η ύπαρξη μέσα στο πρόγραμμα σπουδών διδακτικών αντικειμένων που εμπίπτουν στις ακόλουθες θεματικές περιοχές: 1. Θέματα εκπαίδευσης και αγωγής, 2. Θέματα μάθησης και διδασκαλίας, 3. Ειδική διδακτική και πρακτική άσκηση. Ειδικότερα, το Τμήμα διατήρησε στο πρόγραμμα σπουδών του —διάρκειας 4 ετών/8 εξαμήνων— τον αριθμό των 52 μαθημάτων που απαιτούνταν έως τότε για την απόδοση του πτυχίου του, ωστόσο ενσωμάτωσε στο ανωτέρω πρόγραμμα σπουδών κύκλο μαθημάτων που καλύπτουν τις παραπάνω θεματικές περιοχές (βλ. Παράρτημα: Οδηγός Σπουδών 2015-2016, σελ. 58-62 ή http://www.arch.uoa.gr/fileadmin/arch.uoa.gr/uploads/proptyxiakes_spoudes/odhgos_spoudw_n_2015_2016.pdf, σελ. 58-62). Το αναμορφωμένο πρόγραμμα σπουδών εφαρμόστηκε από το ακαδημαϊκό έτος 2014-2015 και εξασφαλίζει την παιδαγωγική και διδακτική επάρκεια από το πτυχίο του Τμήματος για τους αποφοίτους του, οι οποίοι έχουν εισαχθεί από το ακαδημαϊκό έτος 2013-2014 και στο εξής. Οι φοιτητές του Τμήματος της ανωτέρω κατηγορίας, αλλά και παλαιότερων ετών, ενημερώθηκαν λεπτομερώς για το ζήτημα με ανακοινώσεις στην ιστοσελίδα του Τμήματος και μέσω της η-τάξης, καθώς και με σχετικές παρουσιάσεις στις αίθουσες διδασκαλίας.²

¹ Σύμφωνα με τον Ν. 3848/2010, άρθρο 2, παράγραφος 3, περίπτωση β' (ΦΕΚ Α' / 71 / 19.05.2010), σε συνδυασμό με τον Ν. 4186/2013, άρθρο 36, παράγραφος 22, περίπτωση β' και ε' (ΦΕΚ Α' 193/17.09.2013). Σημειώνεται ότι οι εισαχθέντες κατά προηγούμενα ακαδημαϊκά έτη υπάγονται στην προ του νόμου 3848/2010 νομοθεσία, που δεν απαιτεί την παιδαγωγική και διδακτική επάρκεια και παρέχει στους κατόχους πτυχίου του Τμήματός μας τη δυνατότητα διορισμού ή πρόσληψής τους στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση χωρίς άλλες προϋποθέσεις.

² Η Σύγκλητος του Πανεπιστημίου Αθηνών στη Συνεδρία της 3ης Απριλίου 2014 (24η Συνεδρίαση ακαδημαϊκού έτους 2013-2014) ενέκρινε ομόφωνα το αίτημα του Τμήματος για εξασφάλιση της παιδαγωγικής

Το αναμορφωμένο πρόγραμμα σπουδών προσφέρει οκτώ (8) μαθήματα³ που καλύπτουν τις θεματικές περιοχές οι οποίες έχουν κριθεί απαραίτητες για την παιδαγωγική κατάρτιση των φοιτητών: 3 ή 4 μαθήματα προσφέρονται από το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας και 5 ή 4 προσφέρονται από το Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του ΕΚΠΑ, στα οποία συγκαταλέγεται το μάθημα της διδακτικής της ιστορίας και πρόγραμμα πρακτικής άσκησης των φοιτητών-ριών σε σχολεία της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, καθώς και ένα (1) διδακτικής των φιλολογικών μαθημάτων (Θεωρία και Πράξη της διδασκαλίας των Φιλολογικών Μαθημάτων). Επιπλέον, στην πρόνοια για την παροχή εκπαιδευτικών προσόντων στους φοιτητές του Τμήματος πρέπει να συνυπολογιστούν εννέα (9) μαθήματα φιλολογίας (αρχαίας, λατινικής, βυζαντινής, νεότερης) και γλωσσολογίας.

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, το αναμορφωμένο Πρόγραμμα Σπουδών του Τμήματος προσφέρει παιδαγωγική και διδακτική επάρκεια σε όλους τους πτυχιούχους του. Στο Τμήμα αντιμετωπίσαμε το ερώτημα εάν αυτή θα ήταν η καλύτερη λύση ή εάν θα έπρεπε να προκριθεί η πιστοποίηση της επάρκειας διαμέσου ενός παραρτήματος του πτυχίου, το οποίο θα δινόταν μόνον σε όσους-ες πτυχιούχους είχαν επιλέξει τα σχετικά μαθήματα. Έπειτα από διεξοδική συζήτηση, αποφασίστηκε το νέο πρόγραμμα σπουδών να προσφέρει σε όλους τους αποφοίτους την παιδαγωγική επάρκεια ως ένα επιπλέον προσόν, χρήσιμο σε συνθήκες μαζικής και μακρόχρονης ανεργίας των νέων ανθρώπων, το οποίο θα μπορούσαν να αποκτήσουν μέσα στο χρονικό πλαίσιο των βασικών σπουδών τους χωρίς να επιβαρυνθούν αργότερα σε χρόνο και οικονομική δαπάνη, εκτεθειμένοι συχνά «σε αμφιβόλου ποιότητας προγράμματα πανεπιστημίων άλλων χωρών ή στην ελεύθερη αγορά», όπως σωστά διαπιστώνεται στο κείμενο της επιτροπής (σελ. 2).

Η παρουσίαση που προηγήθηκε πιστεύουμε πως συμβάλλει ώστε να σχηματιστεί μια περισσότερο ακριβής εικόνα του τοπίου της αρχικής παιδαγωγικής κατάρτισης που προσφέρεται σε επίπεδο πτυχίου. Η αντιμετώπιση του ζητήματος από το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών δείχνει πως αυτό ανήκει σε εκείνες τις «περιπτώσεις τμημάτων που προσφέρουν στους φοιτητές τους επιστημονική εξειδίκευση, γνώσεις παιδαγωγικής και ειδικής διδακτικής του γνωστικού αντικειμένου» αλλά και τους εκπαιδευούν, επιπλέον, «σε ένα διεπιστημονικό πεδίο, το οποίο ως εκπαιδευτικοί θα κληθούν να υπηρετήσουν» (και οι δύο αναφορές στη σελ. 2 του κειμένου της Επιτροπής Διαλόγου «Αρχική εκπαίδευση και επιμόρφωση εκπαιδευτικών», 5/3/2016). Από αυτή την άποψη ανταποκρίνεται στην «*sine qua non* συνθήκη της πιστοποίησης της παιδαγωγικής και διδακτικής επάρκειας στο πτυχίο» (σελ. 5 του ίδιου κειμένου).

Παρ' όλα αυτά, οφείλουμε να διευκρινίσουμε πως αντιλαμβανόμαστε την παιδαγωγική και διδακτική επάρκεια που μπορεί και πρέπει να προσφέρεται στο πτυχίο ως μια διεύρυνση της επιστημονικής συγκρότησης των αποφοίτων, ικανή να τους προσφέρει το αρχικό υπόβαθρο πάνω στο οποίο θα «χτίσουν» μεταγενέστερες διαδικασίες περισσότερο εξειδικευμένης εισαγωγικής και διαρκούς επιμόρφωσης, στις οποίες οι δυνάμει εκπαιδευτικοί θα ενταχθούν εάν επιδιώξουν και καταφέρουν να απασχοληθούν στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Η αρχική παιδαγωγική και διδακτική επάρκεια πρέπει πράγματι να αποτελεί μέρος μιας συνεχούς δια βίου εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών —την οποία η πολιτεία οφείλει να σχεδιάζει, να οργανώνει και να ανανεώνει— και, από αυτή την άποψη, συμμεριζόμαστε ορισμένους από τους προβληματισμούς που διατυπώνονται στο σχετικό κείμενο της επιτροπής, διαπιστώνοντας όμως το βάρος γενικόλογων παρατηρήσεων έναντι της συγκεκριμένης τεκμηρίωσης. Η αρχική παιδαγωγική επάρκεια, ωστόσο, είναι *αρχική* επάρκεια νέων επιστημόνων και δεν μπορεί να ταυτίζεται με μία σε βάθος εξειδίκευση η οποία πρακτικά θα σημαίνει ενδεχόμενες δυσανάλογες επιβαρύνσεις των πανεπιστημιακών προγραμμάτων σπουδών με επιπλέον μαθήματα παιδαγωγικής και διδακτικής. Το συγκεκριμένο ζήτημα αντιμετωπίζεται στο κείμενο της επιτροπής με μάλλον ασαφή και συγκεχυμένο τρόπο ως προς τη διάγνωση του προβλήματος και, κατά συνέπεια, τις προτάσεις θεραπείας του (π.χ.: σελ. 1: «περιπτώσεις που λείπει η σε βάθος εκπαίδευση στη διδακτική των επιμέρους γνωστικών

και διδακτικής επάρκειας και, ακολούθως, υπέβαλε θετική εισήγηση προς τον Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων για την έκδοση διαπιστωτικής απόφασης. Έπειτα από θετική εισήγηση και του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, η διαπιστωτική απόφαση εκδόθηκε και δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ τ. Β' 2433/12.09.2014.

³ Ένα αντίστοιχο παράδειγμα προέρχεται από το Τμήμα Αγγλικής Γλώσσας και Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του ΕΚΠΑ, το οποίο προσφέρει στο πρόγραμμά του επτά (7) μαθήματα για την απόκτηση του Πιστοποιητικού Παιδαγωγικής και Διδακτικής Επάρκειας (ΠΠΔΕ), πέντε (5) από το Αγγλικό Τμήμα και δύο (2) από άλλα Τμήματα της Φιλοσοφικής (ο Οδηγός Σπουδών στο http://www.enl.uoa.gr/fileadmin/enl.uoa.gr/uploads/DOCX/O.S._2015-16_Master.pdf, σελ. 35-36, τ.π. 18/4/2016).

αντικειμένων», «ενίοτε απαιτείται η παρακολούθηση πολύ μικρού αριθμού μαθημάτων παιδαγωγικής και ψυχολογίας τα οποία δεν είναι σχεδιασμένα σε συνάρτηση με το συγκεκριμένο αντικείμενο διδασκαλίας», σελ. 6: η «κουλτούρα της σχολικής εκπαίδευσης που σήμερα απουσιάζει στις λεγόμενες “καθηγητικές σχολές”».)

Ένα τελευταίο σημείο στο οποίο κρίνουμε απαραίτητο να επιμείνουμε είναι αυτό της μοριοδότησης των τυπικών προσόντων εκείνων οι οποίοι θα συμμετάσχουν σε διαγωνισμούς για την πρόσληψη εκπαιδευτικών. Στις σελ. 5-6 του κειμένου της επιτροπής, όπου γίνεται λόγος για τις Σχολές Εκπαίδευσης, την ίδρυση των οποίων εισηγείται η επιτροπή, γράφεται ότι τα μεταπτυχιακά προγράμματα που θα προσφέρονται από αυτές τις Σχολές «θα αναγνωρίζονται ως σημαντικό εφόδιο μέσω αυξημένης μοριοδότησης από την πολιτεία στις διαδικασίες επιλογής εκπαιδευτικών. Η μεγάλη διαφορά σε σχέση με τα άλλα μεταπτυχιακά (τα οποία θα αναγνωρίζονται επίσης με μικρότερη μοριοδότηση) θα είναι η εστίαση στην πρακτική άσκηση μεγάλης έκτασης.» Θεωρούμε την προσέγγιση αυτή ιδιαίτερα προβληματική, καθώς διαχωρίζει και ταξινομεί τους μεταπτυχιακούς τίτλους με βάση την ποσότητα πρακτικής άσκησης που προϋποθέτουν και όχι με βάση κάποιο όσο το δυνατόν πιο καθολικό και αξιολογικό επιστημονικό κριτήριο. Με αυτόν τον τρόπο διαμορφώνεται μια άρρητη διάκριση ανάμεσα σε πρακτική και θεωρητική επιστημονική εξειδίκευση —μάλλον επιζήμια για τους φορείς τόσο της μιας όσο και της άλλης, ειδικά όταν αυτοί είναι υποψήφιοι εκπαιδευτικοί—, ενώ πρακτικά και θεσμικά υποβαθμίζονται οι μεταπτυχιακοί τίτλοι στα γνωστικά αντικείμενα προς όφελος των τίτλων Παιδαγωγικής και Διδακτικής.

Μια ανάλογη ρύθμιση είχε περιληφθεί και στο Ν. 3848/2010 (άρ. 3, παρ. 1, περ. β', εδ. 5-8): σύμφωνα με αυτήν, στους διαγωνισμούς του ΑΣΕΠ για την κατάρτιση πίνακα κατάταξης εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης η μοριοδότηση των μεταπτυχιακών τίτλων σπουδών στα γνωστικά αντικείμενα ενός επιστημονικού κλάδου (όπως αυτά που καλλιεργούν τα Τμήματα Ιστορίας και Αρχαιολογίας) ήταν κατώτερη από τη μοριοδότηση των μεταπτυχιακών τίτλων σπουδών στη διδακτική των γνωστικών αυτών αντικειμένων. Η ανωτέρω θεσμική υποβάθμιση ήρθη με το Ν. 4186/2013, κατά τον οποίο οι μεταπτυχιακοί τίτλοι ενός τουλάχιστον ακαδημαϊκού έτους μοριοδοτούνται με τον ίδιο ακριβώς αριθμό μορίων, ανεξάρτητα από το εάν εμπίπτουν στα γνωστικά αντικείμενα ή στη διδακτική των κλάδων ή των ειδικοτήτων.⁴ Μια εκ νέου αυξημένη μοριοδότηση των μεταπτυχιακών τίτλων των Παιδαγωγικών Τμημάτων και Τομέων —υπό τη σκέπη ή όχι μιας Σχολής Εκπαίδευσης— δεν θα σήμαινε παρά την ντε φάκτο υποβάθμιση των μεταπτυχιακών τίτλων που προσφέρουν τα Τμήματα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, όπως και άλλα ομόλογα Τμήματα, και την υποτίμηση των αποφοίτων των οικείων ΜΠΣ.

Η παρέμβασή μας αυτή δεν μπορεί παρά να εστιάζει σε σημεία που αφορούν συγκεκριμένα πεδία γνώσης και αρμοδιότητας του Τμήματός μας. Υποστηρίζεται εντούτοις από την κοινή μας αγωνία για τη δημόσια παιδεία σε όλες τις βαθμίδες και τις μορφές της και από τη βαθιά πίστη στις μετασχηματιστική της δύναμη ειδικά σε εποχές τόσο δύσκολες όσο η σημερινή. Με βάση τα παραπάνω το Τμήμα θεωρεί ότι έχει ανταποκριθεί πλήρως στις επιστημονικές και τυπικές προϋποθέσεις για την απόδοση στους φοιτητές του της Παιδαγωγικής-Διδακτικής Επάρκειας εντός του προπτυχιακού προγράμματος σπουδών του.

Παρακαλούμε η παρέμβασή μας να ληφθεί υπόψη στον Εθνικό Διάλογο για την Παιδεία.

Αθήνα, 26 Απριλίου 2016

Ο Πρόεδρος του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας
Καθηγητής Πάνος Βαλαβάνης

⁴ Σύμφωνα με το Ν. 3848/2010 (άρ. 3, παρ. 1, περ. β', εδ. 5-8): Η κατοχή μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών ενός τουλάχιστον ακαδημαϊκού έτους στο γνωστικό αντικείμενο του κλάδου ή της ειδικότητας για την οποία διαγωνίστηκε ο υποψήφιος δίδει τρεις (3) μονάδες. Η κατοχή μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών ενός τουλάχιστον ακαδημαϊκού έτους στη διδακτική του γνωστικού αντικειμένου του κλάδου ή της ειδικότητας για την οποία διαγωνίστηκε ο υποψήφιος ή στις επιστήμες της αγωγής δίδει τρεις (3) μονάδες (σημ.: κατά τον Ν. 3848/2010, 2,5 μονάδες). Η κατοχή διδακτορικού διπλώματος στο γνωστικό αντικείμενο του κλάδου ή της ειδικότητας για την οποία διαγωνίστηκε ο υποψήφιος δίδει πέντε (5) μονάδες (σημ.: κατά τον Ν. 3848/2010, 3 μονάδες). Η κατοχή διδακτορικού διπλώματος στη διδακτική του γνωστικού αντικειμένου του κλάδου ή της ειδικότητας για την οποία διαγωνίστηκε ο υποψήφιος ή στις επιστήμες της αγωγής δίδει πέντε (5) μονάδες (σημ.: κατά τον Ν. 3848/2010, 5 μονάδες).